

"Kolektyvni zasoby rozmishchuvannia v Ukraini 2014" [Collective accommodation facilities in Ukraine in 2014]. www.ukrstat.org/uk/operativ2013/tur/zr_u.html

Romankiv, I. Ya. "Perspektyvy rozvytku turystychnoi haluzi v ekonomitsi Ternopils'koi oblasti" [Prospects of development tourism industry in the economy of Ternopil region]. *Naukovi pratsi NDFI*, no. 1 (42) (2008): 118-122.

Turlo, N. P. "Rekreatsiino-turystychnyi potentsial Podil'skoho rehionu ta yoho vplyv na rozvytok turystychnoi sfery" [Recreational and tourist potential of the Podolsk region and its influence on the development of the tourism sector]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, no. 6 (2015): 579-583.

"Turystychna diialnist v Ukraini u 2012 rotsi" [Tourist activity in Ukraine in 2012]. www.ukrstat.org/uk/operativ2013/tur/zr_u.html

"Turystychna diialnist v Ukraini u 2013 rotsi" [Tourist activity in Ukraine in 2013]. www.ukrstat.org/uk/operativ2013/tur/zr_u.html

"Turystychna diialnist v Ukraini u 2014 rotsi" [Tourist activity in Ukraine in 2014]. www.ukrstat.org/uk/operativ2013/tur/zr_u.html

Vilchynskiy, A. O. "Sil'skyi zelenyi turyzm Ternopils'koho Prydnistrovia: stan i perspektyvy rozvytku" [Rural green tourism in Ternopil in Transnistria: the state and prospects of development]. <http://elibrary.nubip.edu.ua/10765/1/11vao.pdf>

УДК 338.48

ВИЗНАЧЕННЯ ЧАСТКИ ТУРИЗМУ У ВАЛОВОМУ РЕГІОНАЛЬНОМУ ПРОДУКТІ ТА ВАЛОВІЙ ДОДАНИЙ ВАРТІ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

© 2016 ПЕРЕДЕРКО В. П.

УДК 338.48

Передерко В. П. Визначення частки туризму у валовому регіональному продукті та валовій доданій вартості Івано-Франківської області

Метою статті є аналіз сучасного стану державних статистичних спостережень у сфері туризму з метою виявлення основних проблем і недоліків галузевої статистичної звітності та розробки експериментальної методики розрахунку інтегрального внеску туризму у валовий регіональний продукт (ВРП) та/або валову додану вартість (ВДВ). Незважаючи на те, що сьогодні теоретичні розробки і методологічні рекомендації, які розглядають туризм через призму соціально-економічного розвитку, представлені у працях багатьох дослідників, в Україні немає комплексної статистики туризму як економічної категорії та офіційної методики розрахунку внеску туризму у валовий внутрішній і валовий регіональний продукти, натомість такі розрахунки вже давно проводяться закордоном. Статистична інформація є основою для ринкового планування в економіці, тому у статті запропоновано методику визначення частки туризму у ВРП/ВДВ. Подальші дослідження мають бути спрямовані на визначення стимуляторів зростання соціально-економічної вартості туризму через розроблення комплексної статистики туризму як методологічної основи для визначення впливу туризму на економіку регіонів зокрема і держави в цілому.

Ключові слова: валовий регіональний продукт, валова додана вартість, туризм.

Рис.: 1. **Табл.:** 2. **Бібл.:** 20.

Передерко Віталій Петрович – кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри туризму, Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу (вул. Карпатська, 15, Івано-Франківськ, 76018, Україна)
E-mail: vitaliyperederko@gmail.com

УДК 338.48

Передерко В. П. Определение доли туризма в валовом региональном продукте и валовой добавленной стоимости Ивано-Франковской области

Целью статьи является анализ современного состояния государственных статистических наблюдений в сфере туризма с целью выявления основных проблем и недостатков отраслевой статистической отчетности и разработки экспериментальной методики расчета интегрального вклада туризма в валовой региональный продукт (ВРП) и/или валовую добавленную стоимость (ВДС). Несмотря на то, что сегодня теоретические разработки и методологические рекомендации, которые рассматривают туризм через призму социально-экономического развития, представлены в трудах многих исследователей, в Украине нет комплексной статистики туризма как экономической категории и официальной методики расчета вклада туризма в валовой внутренний и валовой региональный продукты, зато такие расчеты уже давно проводятся за рубежом. Статистическая информация является основой для рыночного планирования в экономике, поэтому в статье предложена методика определения доли туризма в ВРП/ВДС. Дальнейшие исследования должны быть направлены на определение стимуляторов роста социально-экономической стоимости туризма путем разработки комплексной статистики туризма как методологической основы для определения влияния туризма на экономику регионов в частности и государства в целом.

Ключевые слова: валовой региональный продукт, валовая добавленная стоимость, туризм.

Рис.: 1. **Табл.:** 2. **Библ.:** 20.

Передерко Віталій Петрович – кандидат історических наук, доцент, доцент кафедри туризму, Івано-Франковський національний технічний університет нафти і газу (ул. Карпатська, 15, Івано-Франковськ, 76018, Україна)
E-mail: vitaliyperederko@gmail.com

UDC 338.48

Perederko V. P. Determining the Share of Tourism in the Gross Regional Product and the Gross Value Added of the Ivano-Frankivsk Region

The article is concerned with analyzing the current status of the public statistical observations in the sphere of tourism with the aim of identifying the main problems and disadvantages of the sectoral statistical reporting together with the development of experimental methods for calculating the integral contribution of tourism to the gross regional product (GRP) and/or the gross value added (GVA). Despite the fact that today the theoretical developments and methodological recommendations, which consider tourism through the prism of socio-economic development, are represented in the works by many researchers, in Ukraine there are no comprehensive statistics on tourism as an economic category and no official methods for calculating the contribution of tourism to both the gross domestic and the gross regional products, although such calculations are held abroad for a long time. Statistical information is a basis for the market planning in the economy, in this respect the article proposes a technique for determining the share of tourism in GRP/GVA. Further research should be aimed at identifying catalysts of growth of the socio-economic value of tourism through the development of an integrated tourism statistics as a methodological basis for the determining of the impact of tourism on the economy of regions in particular and the State as a whole.

Keywords: gross regional product, gross value added, tourism.

Fig.: 1. **Tabl.:** 2. **Bibl.:** 20.

Perederko Vitaliy P. – PhD (History), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Tourism, Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas (15 Karpatska Str., Ivano-Frankivsk, 76018, Ukraine)
E-mail: vitaliyperederko@gmail.com

Статистична інформація є основою для ринкового планування в економіці, а туризм по праву вважається економічною категорією, оскільки сприяє виробництву й реалізації широкого спектра послуг, створенню робочих місць, отриманню доходів, розвитку інфраструктури та диверсифікації економіки країни.

Безпосередні державні статистичні спостереження туризму обмежуються трьома звітами: діяльність дитячих закладів оздоровлення та відпочинку – державне статистичне спостереження за формою № 1-от (один раз на рік) «Звіт дитячого закладу оздоровлення та відпочинку за літо». Мета спостереження – збирання, розроблення, узагальнення та поширення даних щодо мережі дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, кількості оздоровлених у них дітей; діяльність колективних засобів розміщування – державне статистичне спостереження за формою № 1-КЗР (річна) «Звіт про діяльність колективного засобу розміщування». Мета спостереження – збирання, розроблення, узагальнення та поширення даних щодо діяльності готелів та аналогічних засобів розміщування, спеціалізованих засобів розміщування; туристична діяльність – державне статистичне спостереження за формою № 1-туризм (річна) «Звіт про туристичну діяльність». Мета спостереження – збирання, розроблення, узагальнення та поширення даних з питань діяльності туроператорів та турагентів.

Зважаючи на наявність різних методик обліку та присутність тіньового обігу в туристичній сфері, дані різних джерел статистики суттєво відрізняються, що призводить до відсутності чіткого розуміння вагомості туристичної сфери держави у світовій і вітчизняній економіці. Аналогічна ситуація щодо розбіжності статистичних даних спостерігається і у визначенні базових туристичних показників [5, с. 34]. Крім того, в Україні немає зведеної статистики туризму в контексті економічного розвитку та офіційної методики розрахунку внеску туризму у валовий внутрішній та валовий регіональний продукти (далі ВВП/ВРП). Офіційна позиція Державної служби статистики в Україні станом на сьогодні полягає в тому, що існуюча державна статистична звітність з туризму відповідає міжнародним статистичним стандартам у цій галузі та забезпечує інформаційні потреби для поетапного впровадження Сателітного рахунку туризму в Україні.

Натомість зведена і деталізована статистика туризму міститься у щорічних звітах та інших матеріалах Всесвітньої туристичної організації (ЮНВТО) – *World Tourism Organization* (UNWTO). Проте справедливо, що важливішим джерелом репрезентативних даних, які дозволяють оперативно відстежувати достатній для аналізу обсяг матеріалу, є аналітика Всесвітньої ради з подорожей і туризму – *World Travel & Tourism Council* (WTTC). Основне завдання WTTC – економічні дослідження туристичного ринку та інформування світової спільноти зокрема щодо економічної та соціальної ролі міжнародного туризму. WTTC прагне до того, щоб туристичну галузь сприймали в усьому світі як одну з основних галузей економіки, що може забезпечувати високі доходи і робочі місця. Результатом діяльності організації є щорічні прогнози розвитку туризму у світі, а також у 184 країнах світу, у т. ч. і в Україні. У 1999 р.

методика, що застосовується для складання доповідей WTTC, була офіційно визнана ООН [11]. Як інформаційну базу варто використовувати Допоміжний (Сателітний) рахунок туризму (*Tourism Satellite Account, TSA*), розроблений WTTC. Використання даних на основі TSA дозволить здійснювати стратегічне планування економічного розвитку України в цілому.

Показником, який характеризує результат функціонування економічних суб'єктів країни в абсолютному вартісному вимірі, є валовий внутрішній продукт. Відповідно до методики WTTC прямий внесок подорожей і туризму у ВВП – це ВВП, сформований галузями господарства, які безпосередньо пов'язані з туристами, включаючи готелі, туристичні агентства, авіакомпанії та інші види послуг пасажирського транспорту, а також діяльність ресторанів та індустрії розваг. Загальний внесок у ВВП – це ВВП, який генерується безпосередньо в секторі подорожей і туризму плюс непрямі та індуковані впливи [8; 9]. На рис. 1 наведено дані щодо частки надходжень від туристичної сфери до ВВП України.

У світі частка туризму у ВВП коливається від 1% у країнах з високорозвинутою і диверсифікованою економікою до 10% у країнах з відносно великим туристським сектором: США – 2,7%, Велика Британія – 3,7%, Франція – 3,7%, Німеччина – 3,9%, Іспанія – 5,8%. В окремих малих країнах і країнах, що розвиваються, цей показник перевищує середні значення: Аруба – 29,7%, Британські Віргінські острови – 32%, Макао – 34,7%, Мальдіви – 52,4% [19]. Така занадто висока частка надходжень від туризму у ВВП говорить про уразливість місцевих економік у разі зміни світової кон'юнктури. Водночас є країни, перш за все, на пострадянському просторі, які мають потужний туристичний потенціал, але він майже не використовується, внаслідок чого їх економічний та соціальний розвиток не набуває необхідної сили [14].

Теоретичні розробки та методологічні рекомендації, які розглядають туризм через призму соціально-економічного розвитку, представлені у працях багатьох дослідників, зокрема варто згадати публікації, присвячені валовій доданій вартості (далі – ВДВ) [2; 3; 14; 15], методиці визначення сукупного впливу туризму [16], методиці оцінки просторової диференціації туристичного потенціалу регіонів [1], методиці оцінки інноваційного потенціалу туризму і гравітаційного моделювання з прогнозуванням туристичної активності регіонів [10], показникам обліково-аналітичної підтримки державного регулювання ринку туристичних послуг [12].

Метою даного дослідження є розробка експериментальної методики розрахунку інтегрального внеску туризму у ВРП/ВДВ Івано-Франківської області. Апробація його результатів дозволить імплементувати модель розрахунку внеску туризму у ВРП/ВДВ регіонів, поширити цю практику на загальнодержавний рівень для визначення внеску туризму у ВВП України і, можливо, вплине на виокремлення туризму в самостійний вид економічної діяльності у КВЕД.

Сьогодні у статистичній звітності окремо і комплексно по туристичній галузі не проводиться облік показни-

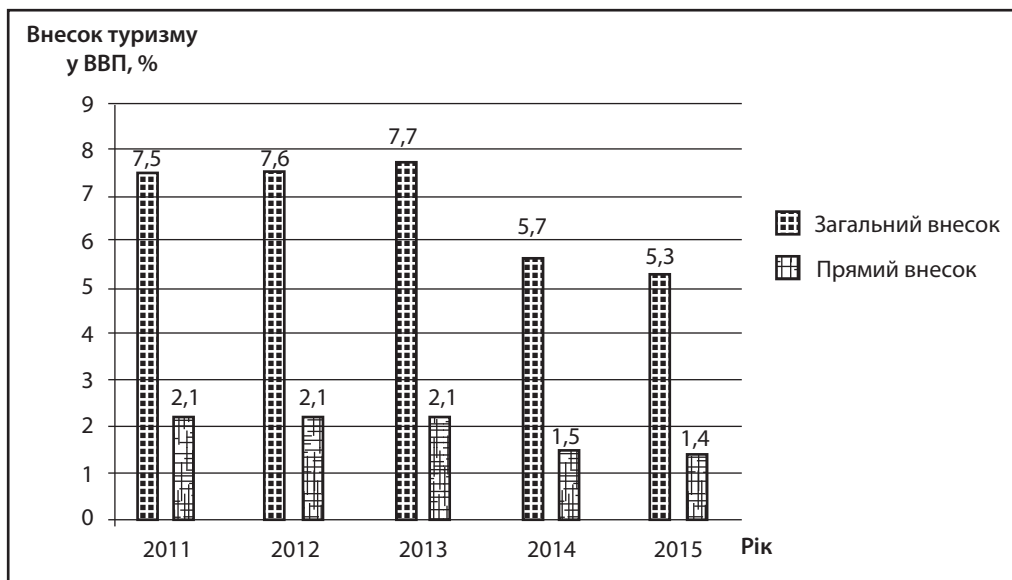

Рис. 1. Частка надходжень від туристичної сфери до ВВП України

Джерело: використано дані Всесвітньої ради з подорожей і туризму.

ків діяльності суб'єктів господарювання. Розмежування статистичної інформації по туризму на такі види економічної діяльності: «Тимчасове розміщення й організація харчування» (секція I), «Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування» (секція N, яка включає 79.11 – Діяльність туристичних агентств, 79.12 – Діяльність туристичних операторів, 79.90 – Надання інших послуг із бронювання та пов'язана з цим діяльність), «Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок» (секція R) тощо не дає можливості чітко визначити повний економічний ефект від його розвитку як на регіональному рівні, так і в межах економіки держави в цілому.

В. Стойка акцентує увагу на тому, що функціонування національних господарств країн світу великою мірою залежить від галузей сфери послуг. Більше 30% ВДВ, яка створюється суб'єктами виробничої сфери, формується за допомогою сфери послуг [13, с. 196]. На основі даних Світового Банку встановлено, що у 2013 р. частка сфери послуг у структурі ВВП України становила 63,6%, а у 2014 р. – 62,8% [18].

Туризм є складовою сфери послуг. Сьогодні до структури туристичної індустрії пропонують включати: туристичні послуги промоції та продажу; послуги харчування і проживання; послуги транспорту і масової комунікації; послуги торгівлі та розваг; послуги науки і освіти; адміністративні послуги; фінансові, страхові та медичні послуги, обґрунтовуючи прямий і непрямий впливи цих послуг на туристичне споживання [20, с. 9–11].

Розрахунок та оцінку внеску ВДВ туристичної сфери в економіку регіону можна проводити відповідно до методики розрахунку обсягів туристичної діяльності, затвердженої Державною туристичною адміністрацією України (далі – ДТА) і Державним комітетом статистики України (далі – Держкомстат) (наказ від 12.11.2003 р. № 142/394), а також методичних рекомендацій розрахунку валового регіонального продукту виробничим методом (наказ Держкомстату від 04.06.2004 р. № 351).

Вказані методики визначають систему показників, єдиних за змістом і порівняних на всіх рівнях державного управління в Україні та на міжнародному рівні, що характеризують обсяги туристичної діяльності та вплив туризму на економіку країни або регіону. У статті враховані актуальні зміни в законодавстві, що вплинули на відповідне коригування інформації, зазначеної у згаданих документах.

Оцінка економічної ефективності та соціальної важливості розвитку туризму здійснюватиметься у відповідних сукупних базових показниках, визначених і розрахованих спеціально, оскільки туризм не визначений як окремий вид економічної діяльності в міжнародному класифікаторі видів економічної діяльності та Національному класифікаторі України ДК 009:2010: Класифікатор видів економічної діяльності. У КВЕД-2010 діяльність санаторно-курортних закладів, готелів, ресторанів, туристичні перевезення та інші послуги внесено до інших розділів класифікатора видів економічної діяльності, що значно ускладнює визначення економічної ефективності функціонування туристичної галузі загалом. Важливість туризму для національної економіки та економіки регіону є нечітко визначеною, оскільки в загальній кількості спожитих за певний період товарів і послуг, а також окремо, за кожною із галузей економіки, неможливо виділити ту їх частку, що припадає на споживання туристами, тобто забезпечена лише завдяки туристичній діяльності та залежить від грошових витрат туристів. Практично неможливо із загальної кількості продажів виділити частку товарів або послуг, придбаних туристами (наприклад, обсяг спожитих туристами продуктів харчування або послуг зв'язку), тому проблема методологічного забезпечення розрахунку чисельності туристів, що відвідали певну територію, та обсягу наданих їм послуг потребує подальшого розв'язання [6].

Визначаючи місце та роль туризму в розвитку регіону, необхідно зазначити, що вплив функціонування туристичної галузі на економіку регіону, міста або окремо взятої території залежить від чисельності туристів, що перебували на цій території, та обсягу наданих їм послуг. Оцінка прямого та непрямого економічного впливу туризму базується на витратах туристів. Використання емпіричних, експериментальних і прогностичних методів дослідження дало можливість встановити, що велика кількість характерних і супутніх туристичних послуг і товарів, які споживаються туристами під час їх перебування на відпочинку чи подорожуванні, не враховується з об'єктивних причин туристичними підприємствами, а отже, і не відображає реальний вплив туризму на економіку певного регіону та не дає можливості комплексно оцінити і спрогнозувати розвиток туристичної галузі на найближчий період.

Оцінка економічного впливу туристичної сфери базується на витратах туристів, які, своєю чергою, класифікують на три групи:

- ✦ *прямі витрати* – це витрати, які несуть туристи на купівлю товарів і оплату послуг у суб'єктів туристичної діяльності (туристичні фірми, заклади розміщення, інші заклади туристичної індустрії), у ресторанах тощо;
- ✦ *непрямі витрати* – це витрати, що мають місце в подальших сферах здійснення операцій купівлі-продажу та витікають із прямих витрат (наприклад, придбання товарів закладами розміщення, харчування у місцевих товаровиробників);
- ✦ *похідні витрати* – це зростаючі витрати споживачів, що виникають із додаткових особистих доходів, що генеруються прямими витратами [4].

Прямий вплив туризму на економіку відображають обсяги платежів до бюджету за результатами діяльності туристичних підприємств, а також ліцензійні збори, платежі за оформлення виїзних та в'їзних документів, митні збори. Непрямий вплив обумовлено ініціацією туристичного попиту на придбання товарів і послуг у регіональних суб'єктів господарської діяльності, які функціонально не відносяться до сфери туризму (транспортна інфраструктура, інформаційне забезпечення, сфери торгівлі та ресторанного господарства, побутових послуг, атракцій та об'єктів туристичного показу) [2, с. 210].

Прямий вплив туристичної сфери на розвиток економіки регіону визначається купівельними спроможностями туристів, тобто обсягом туристичних послуг та продукції, що можуть і були ними куплені. Своєю чергою, туристичні підприємства потребують певних витрат, пов'язаних із придбанням товарів і послуг інших секторів економіки. Економічна активність останніх, що стає наслідком купівельної поведінки туристів, і є проявом непрямої дії туристичних підприємств на розвиток місцевої економіки. Непрямі та похідні витрати формують вторинні витрати туристичної галузі.

Під час прямих витрат туристів і непрямих витрат коштів обслуговуючими підприємствами накопичуються дохідні ресурси у формі заробітної плати, орендної

плати тощо. Додатковий дохід місцеві мешканці можуть витратити на покупку вітчизняних товарів і послуг, створюючи таким чином новий оберт економічної активності в місцевій економіці [4]. Економічний ефект від розвитку туризму проявляється, перш за все, в якісних параметрах: підвищенні зайнятості населення, а також у стимулюванні розвитку слабких в економічному відношенні регіонів за рахунок підвищення надходжень до державного і місцевих бюджетів, інвестицій тощо [4].

Дослідники стверджують, що надання туристичних послуг, придбання супутніх товарів активно підтримує функціонування та розвиток великої кількості підприємств, зосереджених у регіоні. На туристичну сферу працює більше 40 галузей: від агропромислового комплексу – щоб нагодувати гостей, до правоохоронних органів – щоб забезпечити порядок і безпеку. Але облік туристів та обсяг послуг, наданих їм сьогодні, здійснюється тільки туристичними підприємствами [17].

Туризм безпосередньо або опосередковано, через споживання різноманітних послуг, здійснює стимулюючий вплив на розвиток таких видів економічної діяльності, як транспорт, готелі та ресторани, роздрібна торгівля, харчова промисловість, будівництво, зв'язок, страхування, фінансове посередництво, діяльність у сфері відпочинку і розваг, культури та спорту тощо. Туристичне споживання активно підтримує існування та розвиток народних ремесел, національної культурної спадщини і загалом стимулює поживлення місцевої економіки, створення додаткових постійних та сезонних робочих місць.

Розрахунок економічного ефекту слід проводити комплексно – від первинного туристичного споживання, яке зумовлене попитом споживачів на товари та послуги, що створені суб'єктами туристичної діяльності (насамперед туристичними фірмами), і вторинного туристичного споживання, яке зумовлене споживанням продукції та послуг, вироблених суміжними видами економічної діяльності (у цьому випадку ми будемо застосовувати коригуючі коефіцієнти, сформовані на основі аналітичних моніторингових досліджень ринку, рекомендацій ЮНВТО, наказу ДТА і Держкомстату від 12.11.2003 р. № 142/394).

Внесок вторинного туристичного споживання вищий, ніж первинного. Це підтверджує існування значного мультиплікативного ефекту туристичного міжгалузевго комплексу, що в сукупності з високою обіговістю коштів є ще одним аргументом на користь пріоритетності цієї сфери.

Динаміку та обсяги структурних зрушень в економіці регіонів України характеризує ВРП, який є узагальнюючим показником економічного і соціального розвитку регіону. В основу визначення цього показника покладено виробничий метод. ВРП складається із суми валових доданих вартостей усіх видів економічної діяльності в основних цінах, включаючи податки на продукти. Валова додана вартість розраховується як різниця між випуском і проміжним споживанням кожного виду економічної діяльності, зменшена на величину оплати послуг

фінансових посередників. Вона містить у собі первинні доходи, що створюються учасниками виробництва.

У національних рахунках використовуються два рівні показників і два методи оцінки. Для економіки в цілому результати вимірюються випуском товарів і послуг та валовим внутрішнім продуктом у ринкових цінах, для секторів і видів економічної діяльності – випуском в основних цінах і валовою доданою вартістю.

Особливість презентованої експериментальної методики в тому, що в її основі використані дані існуючої статистичної бази – державного статистичного спостереження № 1-підприємство (річна) «Структурне обстеження підприємства» та інформація Головного управління статистики в Івано-Франківській області про дані ВРП. Розрахунки проводились за даними 2014 р.

Схема розрахунку валової доданої вартості туризму у ВРП/ВДВ регіону для даних на основі інформації звіту № 1-підприємство (річна) така: $ВДВ_T = V_T - ПС_T$ де V_T – випуск туризму (вартість товарів і послуг, які є результатами діяльності господарюючих одиниць-резидентів у звітному періоді), де V_T – обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг), тис. грн; $ПС_T$ – проміжне споживання туризму (сума вартості товарів і послуг, використаних у процесі виробництва), де $ПС_T$ – матеріальні витрати (уключаючи товари для забезпечення діяльності підприємства) та витрати на оплату послуг, використані у виробництві, тис. грн.

Для кожного показника у розрізі КВЕД на основі досліджень визначено відсоток товарів/послуг, що припадає на туристичне обслуговування/споживання, орієнтовуючись на специфіку регіону. За допомогою математичних розрахунків визначається ВДВ товарів та послуг, спожитих туристами, у розрізі видів економічної діяльності. Запропонований підхід визначення частки туризму у ВРП/ВДВ Івано-Франківської області є відносним. Це зумовлено недостатньою взаємодоповнюваністю і відсутністю методологічної єдності відомчої звітності, неповнотою даних, оскільки вибірка сформована по підприємствах – юридичних особах за основним видом економічної діяльності, а сумарні показники ВРП/ВДВ містять у сукупності дані також по фізичних особах, донарахування по яких здійснюється централізовано Державною службою статистики України.

Відповідно до звіту № 1-підприємство (річна) у регіоні відсутні показники діяльності пасажирського річкового і авіатранспорту. Торгівлю сувенірами та художніми виробами також не враховано, оскільки в області немає суб'єктів господарської діяльності, у яких такий вид діяльності основний. Додатковою проблемою стало те, що окремі природоохоронні об'єкти, які відвідують туристи на Прикарпатті, надають послуги, пов'язані з туризмом, за класом 72.19 – Дослідження й експериментальні розробки у сфері інших природничих і технічних наук. У зв'язку з відсутністю інформації за формою державного статистичного спостереження № 1-підприємство (річна) дані по класах 49.10 – Пасажирський залізничний транспорт міжміського сполучення, 77.21 – Прокат товарів для спорту та відпочинку,

85.42 – Вища освіта, 91.02 – Функціонування музеїв, 91.04 – Функціонування ботанічних садів, зоопарків і природних заповідників, 93.21 – Функціонування атракціонів і тематичних парків донараховано на основі показників державного статистичного спостереження № 1-послуги «Звіт про обсяги реалізованих послуг» (річна).

Також однією з актуальних методичних проблем, пов'язаних з упровадженням національних рахунків на регіональному рівні, є відображення в розрахунках «не-спостережуваної» (тіньової й неформальної) економіки, від чого залежить точність оцінки розміру ВРП, його динаміка. Публікація даних окремо по «тіньовому» ВРП надасть можливість більш коректно здійснювати аналіз економіки регіону [7].

За даними Головного управління статистики, в Івано-Франківській області у 2014 р. ВРП області становить 37643 млн грн, ВДВ – 33644 млн грн. На основі проведених розрахунків визначено, що у 2014 р. прямий внесок туризму у ВРП складає 1,08%, сукупний – 1,39%, а частка туризму у ВДВ – відповідно 1,21% та 1,55% (табл. 1).

Розрахунки ВДВ у розрізі регіонів проводяться лише за секціями КВЕД у цілому (відповідно до методики розрахунку ВВП виробними методом і за доходами, затвердженої наказом Держкомстату від 08.11.2004 р. № 610). Таким чином, у випадку використання доступних показників з донарахуваннями по фізичних особах тощо прямий внесок туризму у ВРП складає 2,95%, сукупний – 4,88%, а частка туризму у ВДВ – відповідно 3,30% та 5,46% (табл. 2).

Суттєво підвищити показники потенційно можуть статистичні дані обслуговування туристів у садибах сільського зеленого туризму, однак для цього, насамперед, слід прийняти закон «Про сільський зелений туризм», який стане відправною точкою розробки адекватного статистичного звіту, пов'язаного з господарською діяльністю у цій сфері. Наразі дані звіту № 1-КЗР (річна) є очевидно недостовірними, особливо для Івано-Франківщини, де де-факто налічується близько 800 садіб.

Звичайно, що 2014 р. – це кризовий період вітчизняного туризму, рік падіння туристичних потоків внаслідок несприятливої суспільно-політичної та економічної ситуації в країні, воєнних дій у Криму, на Донбасі. Це час, коли стабільність розвитку внутрішнього туризму останніх років спочатку спричинила різке падіння кількості внутрішніх туристів, а коли ринок досягнув «дна», відбулася поступова переорієнтація внутрішніх потоків у Карпатський і Причорноморський регіони. Тому наразі не варто акцентувати увагу на отриманих цифрах, висновки слід робити у 2017 р., коли з'явиться можливість порівняти показники 2014 та 2015 рр.

ВИСНОВКИ

Прямий внесок туризму до ВДВ Івано-Франківської області є невеликим. Очевидно, що такий результат не стимулюватиме владу до проактивної політики розвитку туризму як самодостатньої галузі економіки. Але ці показники є наслідком відсутності політики як такої. Втрата дохідності регіону зумовлена такими де-

Таблиця 1

Клас КВЕД 2010	Назва основного виду економічної діяльності суб'єктів господарювання	Усього, млн грн	%	ВДВ _т , млн грн
	Валовий регіональний продукт	37643		
	Податки за виключенням субсидій на продукти	3999		
	Валова додана вартість в основних цінах, всього	33644		
	у тому числі:			
47.1	Роздрібна торгівля в неспеціалізованих магазинах	649	5	32
47.2	Роздрібна торгівля продуктами харчування, напоями та тютюновими виробами в спеціалізованих магазинах	297	5	15
47.3	Роздрібна торгівля пальним	512	30	154
49.10	Пасажирський залізничний транспорт міжміського сполучення	7	30	2
49.32	Надання послуг таксі	1	10	0
49.39	Інший пасажирський наземний транспорт, н. в. і. у.	11	30	6
52.2	Допоміжна діяльність у сфері транспорту	95	30	29
55.10	Діяльність готелів і подібних засобів тимчасового розміщування	29	100	29
55.20	Діяльність засобів розміщування на період відпустки та іншого тимчасового проживання	4	100	4
55.30	Надання місць кемпінгами та стоянками для житлових автофургонів і причепів	0	100	0
55.90	Діяльність інших засобів тимчасового розміщування	0	100	0
56.10	Діяльність ресторанів, надання послуг мобільного харчування	27	60	16
56.21	Постачання готових страв для подій	0	60	0
56.29	Постачання інших готових страв	7	60	4
56.30	Обслуговування напоями	1	60	0
58	Видавнича діяльність	5	25	1
59	Виробництво кіно- та відеофільмів, телевізійних програм, видання звукозаписів	12	10	1
60	Діяльність у сфері радіомовлення та телевізійного мовлення	11	10	1
61	Телекомунікації (електрозв'язок)	28	30	8
62	Комп'ютерне програмування, консультування та пов'язана з ними діяльність	12	10	1
63	Надання інформаційних послуг	3	50	2
64	Надання фінансових послуг, крім страхування та пенсійного забезпечення	45	5	2
65.12	Інші види страхування, крім страхування життя	58	30	17
72.19	Дослідження та експериментальні розробки у сфері інших природних та технічних наук	12	10	1
72.20	Дослідження та експериментальні розробки у сфері суспільних та гуманітарних наук	1	10	0
73.1	Рекламна діяльність	8	30	2
77.21	Прокат товарів для спорту та відпочинку	0	80	0
79.1	Діяльність туристичних агентств і туристичних операторів	186	100	186
79.9	Надання інших послуг із бронювання та пов'язана з цим діяльність	3	100	3
85.42	Вища освіта	16	15	2
90	Діяльність у сфері творчості, мистецтва та розваг	0	30	0
91.02	Функціонування музеїв	0	80	0
91.04	Функціонування ботанічних садів, зоопарків і природних заповідників	1	80	1
93.11	Функціонування спортивних споруд	1	50	0
93.19	Інша діяльність у сфері спорту	0	50	0
93.21	Функціонування атракціонів і тематичних парків	0	50	0
93.29	Організування інших видів відпочинку та розваг	0	50	0
РАЗОМ		2043		523
ПРЯМИЙ ВНЕСОК, ВРП/ВДВ, %				1,08/1,21
СУКУПНИЙ ВНЕСОК, ВРП/ВДВ, %				1,39/1,55

ЕКОНОМІКА ТОРГІВЛІ ТА ПОСЛУГ

ЕКОНОМІКА

Таблиця 2

Секція	Показник	Усього, млн грн	%	ВДВ _Т , млн грн
КВЕД 2010	Валовий регіональний продукт	37643		
	Податки за виключенням субсидій на продукти	3999		
	Валова додана вартість в основних цінах, усього	33644		
	у тому числі:			
G	Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	5164	5	258
H	Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	1593	30	478
I	Тимчасове розміщування й організація харчування	389	80	311
J	Інформація та телекомунікації	321	30	96
K	Фінансова та страхова діяльність	769	1	8
M	Професійна, наукова та технічна діяльність	790	5	40
N	Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	252	75	189
P	Освіта	2149	15	322
R	Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	267	50	134
РАЗОМ		11694		1836
ПРЯМИЙ ВНЕСОК: ВРП/ВДВ, %				2,95/3,30
СУКУПНИЙ ВНЕСОК: ВРП/ВДВ, %				4,88/5,46

стимуляторами: економічна криза, девальвація національної валюти, низька купівельна спроможність споживачів; незадовільне нормативно-правове забезпечення у сфері туризму (зарегульованість, суперечливість); туристична інфраструктура поступається світовим стандартам якості та відповідності; деструктивна податкова політика (спрямована не на сприяння розвитку бізнесу, а на максимальне вилучення коштів у туристичних підприємств); тіннізація доходів суб'єктів ринку; невідповідність цінової політики підприємств стандартам якості їх послуг і вимогам попиту на ринку; слабка ефективність функціонування суб'єктів ринку через низьку вмотивованість

Подальші дослідження мають бути спрямовані на визначення стимуляторів зростання соціально-економічної вартості туризму через розроблення комплексної статистики туризму як методологічної основи для визначення впливу туризму на економіку регіонів.

Зпропонована методика визначення частки туризму у ВРП/ВДВ є експериментальною і потребує подальшого вдосконалення, верифікації даних тощо. Показники впливу туризму на економіку є науково обґрунтованими стимуляторами розвитку. Ці показники необхідні державі, оскільки вони запустять на працювання механізмів державної підтримки туризму, що сприятиме у перспективі підвищенню конкурентоспроможності туристичного продукту, розвитку туристичних дестинацій, створенню передумов для сталого розвитку туризму. Активізація держави, суб'єктів ринку туризму синергетично вплине на створення нових робочих місць, розвиток сервісної інфраструктури, зростання доходів економічно активного населення, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного бізнесу у сфері послуг (що потягне за собою зростання якості

послуг) і, зрештою, відтворення потенціалу людських ресурсів через рекреацію, відпочинок і дозвілля. ■

ЛІТЕРАТУРА

- Бойко М.** Диференціація туристичного потенціалу дестинацій [Електронний ресурс] / М. Бойко // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2013. – № 5. – С. 19–30. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknteu_2013_5_3
- Бойко М. Г.** Методологічні засади дослідження соціально-економічної цінності туризму [Електронний ресурс] / М. Г. Бойко // Бізнес Інформ. – 2013. – № 7. – С. 208–215. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2013_7_39
- Бухтоярова І. В.** Статистический анализ рынка туристских услуг в России : дис. ... канд. экон. наук / И. В. Бухтоярова. – Москов. гос. ин-т экономики, статистики и информатики, 1993. – 185 с.
- Василькевич Л. О.** Оцінка соціально-економічного ефекту становлення туристичної сфери Рівненщини у господарському комплексі регіону [Електронний ресурс] / Л. О. Василькевич. // Економіка. Управління. Інновації. – 2010. – № 2. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2010_2_10
- Звіт про результати аналітичного дослідження соціально-економічного потенціалу туристичної галузі Івано-Франківської області (здійсненого у рамках проекту ЄС «Івано-Франківська область – край для туризму»). – Івано-Франківськ, 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rtic.if.ua/objects/c17/1603.html>
- Кифяк В. Ф.** Методологічні засади розрахунку чисельності туристів та обсягу наданих їм послуг [Електронний ресурс] / В. Ф. Кифяк // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. – 2012. – Економічні науки. – Випуск III (47). – С. 176–182. – Режим доступу : http://tourlib.net/statti_ukr/kyfjak5.htm
- Ляшевська О. І.** Інформаційний механізм забезпечення розрахунків валового регіонального продукту [Електронний ресурс] / О. І. Ляшевська // Державне будівництво. – 2011. – № 1. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2011_1_15

8. Максимюк Н. В. Оценка государственного финансирования развития туризма в Украине [Электронный ресурс] / Н. В. Максимюк // Проблемы і перспективи розвитку підприємництва. – 2013. – № 2. – С. 157–164. – Режим доступа: http://nbuv.gov.ua/UJRN/piprp_2013_2_33

9. Максимюк Н. В. Оценка состояния и перспективы развития индустрии туризма в Украине [Электронный ресурс] / Н. В. Максимюк // Культура народов Причерноморья. – 2012. – № 235. – С. 55–61. – Режим доступа: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/59197/17-Maksymyuk.pdf?sequence=1>.

10. Михайліченко Г. І. Туристичний потенціал: методи оцінювання та інноваційний розвиток [Електронний ресурс] / Г. І. Михайліченко // Проблеми економіки. – 2013. – № 1. – С. 115–123. – Режим доступа: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekon_2013_1_17

11. Пестушко В. Ю. Туризм як джерело доходів [Електронний ресурс] / В. Ю. Пестушко // Наукові записки СумДПУ імені А. С. Макаренка. Географічні науки. – 2015. – Випуск 6. – Режим доступа: http://scinotesgeo.at.ua/Volume_6/pestushko.pdf

12. Прокопшина О. В. Обліково-аналітична підтримка державних програм розвитку туризму [Електронний ресурс] / О. В. Прокопшина, Н. В. Козубова // Бізнес Інформ. – 2012. – № 9. – С. 184–190. – Режим доступа: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2012_9_37

13. Стойка В. О. Роль туристичної галузі в забезпеченні розширеного економічного відтворення економіки України [Електронний ресурс] / В. О. Стойка // Бізнес Інформ. – 2014. – № 7. – С. 195–199. – Режим доступа: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2014_7_36

14. Темник І. О. Умови та чинники розвитку міжнародного туризму / І. О. Темник [Електронний ресурс] // Ефективна економіка. – 2011. – № 3. – Режим доступа: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2011_3_23

15. Трехлеб П. С. Статистическая оценка туристской деятельности региона на основе спутникового счёта туризма: дис. ... канд. экон. наук / П. С. Трехлеб. – Сочинский гос. ун-т туризма и курортного дела, 2002. – 182 с.

16. Управление развитием туризма в регионе. Опыт реализации Стратегии Республики Карелии / Институт экономики КарНЦ РАН / Под общей ред. Ю. В. Савельева, О. В. Толстогузова. – Петрозаводск: Изд-во научного центра РАН, 2008. – 141 с.

17. Погорелов А. Почти бесполезные показатели [Электронный ресурс] / Алексей Погорелов, Валерий Моисеев, Натела Кацадзе // Companion. – 2004. – № 43. – С. 36–41. – Режим доступа: <http://www.companion.ua/articles/content?id=346>

18. The World Bank [Electronic resource]. – Mode of access: <http://data.worldbank.org/indicator/NV.SRV.TETC.ZS/countries/UA?display=default>

19. World Travel & Tourism Council [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.wttc.org/datagateway>.

20. Yermachenko V. The definition of the concept of the tourism industry and its role in the economy of Ukraine / V. Yermachenko, L. Korzhylov // Економіка розвитку. – 2015. – № 3. – С. 5–12.

REFERENCES

Boiko, M. "Dyferentsiatsiia turystychnoho potentsialu destynatsii" [Differentiation of tourist potential of destinations]. Visnyk KNTEU. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknteu_2013_5_3

Boiko, M. H. "Metodolohichni zasady doslidzhennia sotsialno-ekonomichnoi tsinnosti turizmu" [Methodological basis of the study of the socio-economic value of tourism]. http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2013_7_39

Bukhtoyarova, I. V. "Statisticheskii analiz rynka turistskikh uslug v Rossii" [Statistical analysis of the market of tourist services in Russia]. Dis. ... kand. ekon. nauk, 1993.

Kyfiak, V. F. "Metodolohichni zasady rozrakhunku chyselnosti turystiv ta obsiahu nadanykh im posluh" [The methodological

basis of the calculation of the number of tourists and volume of provided services]. Visnyk ChTEI. http://tourlib.net/statti_ukr/kyf-jak5.htm

Liashevskia, O. I. "Informatsiinyi mekhanizm zabezpechenia rozrakhunkiv valovoho rehionalnogo produktu" [Information mechanism to ensure calculations of gross regional product]. Derzhavne budivnytstvo. http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2011_1_15

Maksimyuk, N. V. "Otsenka gosudarstvennogo finansirovaniya rozvitiya turizma v Ukrainie" [Assessment of government funding of tourism development in Ukraine]. Problemy i perspektivy rozvytku pidpriemnytstva. http://nbuv.gov.ua/UJRN/piprp_2013_2_33

Maksimyuk, N. V. "Otsenka sostoyaniya i perspektivy rozvitiya industrii turizma v Ukrainie" [Assessment of the status and prospects of development of tourism industry in Ukraine]. Kultura narodov Prichernomor'ya. <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/59197/17-Maksymyuk.pdf?sequence=1>

Mykhailichenko, H. I. "Turystychnyi potentsial: metody otsiniuvannia ta innovatsiinyi rozvytok" [Tourist potential: methods of assessment and innovation development]. Problemy ekonomiky. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekon_2013_1_17

Pestushko, V. Yu. "Turizm yak dzherelo dokhodiv" [Tourism as a source of income]. http://scinotesgeo.at.ua/Volume_6/pestushko.pdf

Prokopishyna, O. V., and Kozubova, N. V. "Oblikovo-analitychna pidtrymka derzhavnykh prohram rozvytku turizmu" [Accounting and analytical support of state programs of tourism development]. Biznes Inform. http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2012_9_37

Pogorelov, A., Moiseyev, V., and Katsadze, N. "Pochti bespoleznyye pokazateli" [Almost useless indicators]. Companion. <http://www.companion.ua/articles/content?id=346>

Stoika, V. O. "Rol turystychnoi haluzi v zabezpechenni rozshyrenoho ekonomichnogo vidtvorennia ekonomiky Ukrainy" [The role of the tourism industry in providing expanded economic reproduction of economy of Ukraine]. Biznes Inform. http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2014_7_36

Temnyk, I. O. "Umovy ta chynnyky rozvytku mizhnarodnoho turizmu" [Conditions and factors of development of international tourism]. Efektyvna ekonomika. http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2011_3_23

Trekhleb, P. S. "Statisticheskaya otsenka turistskoy deyatelnosti regiona na osnove satelitnogo scheta turizma" [Statistical evaluation of tourist activity in the region based on the satellite accounts of tourism]. Dis. ... kand. ekon. nauk, 2002.

The World Bank. <http://data.worldbank.org/indicator/NV.SRV.TETC.ZS/countries/UA?display=default>

Upravleniye razvitiyem turizma v regione. Opyt realizatsii Strategii Respubliki Karelii [Managing the development of tourism in the region. Experience in the implementation strategy of the Republic of Karelia]. Petrozavodsk: Izd-vo nauchnogo tsentra RAN, 2008.

Vasylkevych, L. O. "Otsinka sotsialno-ekonomichnogo efektu stanovlennia turystychnoi sfery Rivnenshchyny u hospodarskomu kompleksii rehionu" [Assessment of the socio-economic effect of the establishment of the tourist sphere of the Region in economic complex of the region]. Ekonomika. Upravlinnia. Innovatsii. http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2010_2_10

World Travel & Tourism Council. <http://www.wttc.org/datagateway>

Yermachenko, V., and Korzhylov, L. "The definition of the concept of the tourism industry and its role in the economy of Ukraine". Ekonomika rozvytku, no. 3 (2015): 5-12.

"Zvit pro rezultaty analitychnoho doslidzhennia sotsialno-ekonomichnogo potentsialu turystychnoi haluzi Ivano-Frankivskoi oblasti (zdiisneno u ramkakh proektu YeS «Ivano-Frankivska oblast - kraj dlia turizmu»)» [A report on the results of an analytical study of socio-economic potential of the tourism industry in Ivano-Frankivsk region (carried out within the framework of the EU project "Ivano-Frankivsk region is a region for tourism")]. <http://www.rtic.if.ua/objects/c17/1603.html>